

Liburu aipamenak

Reseñas de libros

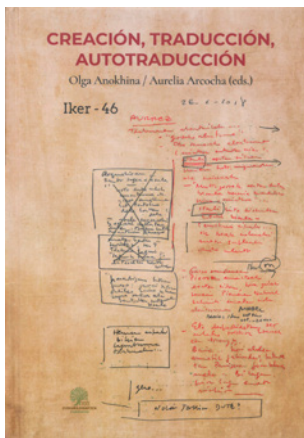
Comptes rendus de livres

Book reviews

Creación, traducción, autotraducción

Anokhina, Olga eta Aurelia Arcocha (ed.)
2023an argitaratua, 274 or.
Argitaletxea: Euskaltzaindia - Iberoamericana
ISBN: 978-84-126313-3-3

ETXEBARRIA, Arantza
Bizkaiko Foru Aldundia
arantza.etxebarría@bizkaia.eus
DOI: <https://doi.org/10.59866/eia.v2i68.270>

Creación, traducción, autotraducción izenburuean datorkigu Iker bildumako 46. zenbakia, edizio-lanak Olga Anokhinak eta Aurelia Arcochak eginda. 2019ko maiatzean Bilbon egindako «Idazkien eta hizkuntzen arteko itzulpena: eskuizkribuak, inprimakiak, literatura-artxiboak» nazioarteko mahai-inguruan aurkeztutako lanak bildu dira bertan. Beraz, mahai-inguru hartan literaturaren itzulpen-gintzaz eta sorkuntza-lanaz aritutako entzute handiko adituek parte hartu dute liburu honetan ere: Olga Anokhina, Patrick Hersant, Delfina Cabrera, Max Hidalgo, Bernardo

Atxaga, Eva Gentes, Rainer Grutman, Christian Lagarde, Mari Jose Olaziregi, Jon Casenave, Elizabete Manterola eta Aurelia Arcocha.

Liburua erraz irakurtzeko moduko bilduma dugu. Hamabi lan biltzen ditu, hiru ataletan multzokatuta, eta lan guztiek egitura bera daukate. Artikulu guztien amaieran, ondorio batzuk ateratzen dira, eta bibliografia zabalak eskaintzen da. Irakurketa errazteko eta artikuluan landuko den gaian

kokatzeko, lan bakoitzaren hasieran datorren laburpenaz gain, gako-hitz batzuk jasotzen dira. Gako-hitz horietako askori esker, liburuaren gai nagusiak laburbiltzeko gai izango gara. Besteak beste, honakoak: zentraltasuna, ospea, eskuizkribua, elebitasuna, eleaniztasuna, ahotsa...

Liburuaren lehenengo atalean, ikuspegi genetikoaren aterkipean bildu dira lanak. Idazle elebidunen edo eleaniztunen sormen-prozesua hartzen da abiapuntu moduan. Idazle horien ezaugarriez honelaxe dio Olga Anokhi-nak: «...yo veo como una persona que, durante el proceso de escritura, utiliza dos o más idiomas, cuyas huellas -explícitas o implícitas-, pueden encontrarse tanto en las obras publicadas, como en los documentos preparatorios del escritor...». Liburuaren itzulpenean itzultzaileekin lankidetzan parte hartzen duten idazleei buruz, berriz, Patrick Hersantek gehitzen digu «*La colaboración es también una experiencia de escritura, cuyos efectos se perciben, no solo en la traducción en curso, sino en la obra venidera*». Beraz, sormena zentzu zabalean ulertzen da, ez bakarrik idazleak lanaren lehen bertsioa eraikitzean egiten duena, baita lana itzultzean beste egile batekin batera egiten duena ere.

Bigarren atalak beste alderdi bat du aztergai: itzulpena, autoitzulpena eta idazketa-estrategiak literatura hispanikoan. Atal honetan beste ikuspegi batetik heltzen zaio sormenaren, itzulpenaren eta autoitzulpenaren gaiari. Ereku urriko hizkuntza batean idaztea hautatzen duen idazleak hautu kontzientea egiten du, eta lan horren balizko zabalkundearen aurrean ere erabakiak hartzen ditu. Ildo horretatik, Bernardo Atxagak honako hau esaten digu: «*No importa que la lengua que elija en un primer momento sea minoritaria (...) Existe la posibilidad de la traducción, tanto más real por cuanto la inmensa mayoría de los escritores en lenguas-asteroide conoce como mínimo una lengua-sol o una lengua-planeta y puede hacer la tarea él mismo. La lengua minoritaria no encierra a ningún escritor, porque siempre va acompañada*». Egile horietako batzuek beren lanak itzultzea erabakitzen dute; izan ere, Eva Gentesen esanetan, «*Para muchos autotraductores sistemáticos, la autotraducción se convierte en una parte integral del proceso creativo*». Gentesek berak esaten digu autoitzulpena fenomeno kolektiboa dela euskaraz, galizieraz eta katalanez idazten duten egileen artean, baina autoitzulpenak egiteko motibazioak, maiztasuna, itzulpen-prozesua, itzulpenen norabidea eta ikusgarritasuna, ostera, askotarikoak direla.

Liburuaren hirugarren atalak, azkenik, euskara eta literatura-itzulpena hartu ditu hizpide, aro garaikidera etorrira. Nola jokutzen dute euskal idazleek beren lanak euskara ez den beste hizkuntza batera itzultzearen aurrean? Haiek itzultzen dituzte beren sormen-lanak? Beste itzultzaile batek itzultzen ditu lanok? Etengabeko elkarrizketan egiten dituzte itzulpenak egileak eta itzultzaileak? Idazleek beren lanak itzultzen dituztenean, sormen-lanak itzuli barik egokitu egiten dituzte beste hizkuntza batean ematerakoan? Lanak itzuli ondoren, idazleek jatorrizkoak berrikusten dituzte eta bigarren bertsioak eragindako birsortze-lana egiten dute? Galdera horien guztien eta beste batzuen erantzunak aurkituko ditugu atal honetako artikulua interesgarrietan. Horrez gain, zenbait euskal idazleren kasua aztertzen da, haietako bakoitzak hautu bat egiten baitu gai honi dagokionez.

Argi ikusten da, beraz, liburuan orokorretik partikularrera doan ibilbidea egiten dela. Sormena, itzulpena eta autoitzulpena sormen-prozesuaren ikuspuntutik, hori guztiori literatura hispanikoa oinarri hartuta eta, amaitzeko, euskara eta literatura-itzulpena ardatz izanda. Ibilbide horretan, lan argigarrien eskutik, irakurleak ere bidaia intimoa egingo du, askotariko ikuspegiaren aurrean alde batera edo bestera jokatu daitekeela ikusiko baitu, eta hizkuntzaren alderdia gaindituta, sormenaren eta giza adierazpenaren benetako funtsa arakatzeko aukera izango baitu.

Ildo horretatik, sintesia egiteko edo titular nagusia lerrootara ekartzeko gogoz, liburuan aipatzen diren berba guztien artean, nik bat hautatuko nuke: ahotsa. Azken batean, idazleek beste hizkuntza batzuetan ahotsa izateko erabiltzen dituzten estrategiak hartu dira hizpide orriotan. Ahotsa, idazle batek bere barrua adierazteko daukan tresnarik behinena. Eta, ahozkoaren ostean, Atxagaren berbak erabiliz, «*¿qué es un manuscrito? Pues, lo siguiente a la voz, lo segundo más íntimo y particular de una persona*». Hori da, azken finean, lanotan luze-zabal irakurriko duguna. Egile bakoitzak bere barruko ahotsa adierazteko erabiltzen dituen estrategiak.

Amaitzeko, liburu hau gomendatuko nieke literatura-sormenaren eta itzulpenaren arteko bidegurutzean interesa duten guztiei. Esango nuke liburuak ikuspegi interesgarri eta askotarikoak eskaintzen dizkigula sormen-prozesuaz eta hizkuntzen arteko joan-etorriaz. Orriotan, sormen-lana,

itzulpena eta autoitzulpena sakonago ulertzeko bidaia kognitiboa egitera gonbidatzen gaituzte, hainbat begirada erabiliz, gaian aditu diren idazleen eskutik. Azken finean, liburuak gogoeta egitera bultzatzen du. Izan ere, gero eta globalizatuagoa den mundu honetan, aukera bat al da (auto)itzulpena?